

T.C.
ANTALYA BAROSU BAŐKANLIĐI
Yazı İŐleri M¼d¼rl¼ė¼

Sayı : E-91130897-622.03-14467

19.12.2025

Konu : Çocuk Hakları Çalıştay Raporu ve Çalıştay
Sonuç Bildirgesi Hk.

ESKİŞEHİR BAROSU BAŐKANLIĐINA

24-25 Ekim 2025 tarihlerinde Antalya Barosu ev sahipliğinde, ‘‘Toplumsal Şiddetin Çocuk Suçluluğuna Etkileri, Çocuk Suçluluğu, Çocukların Suça S¼r¼klenmesinin Nedenleri, Akran Zorbalığı, Çocuk Suçluluğunun Yol Açtığı Sosyal Riskler ve Çağdaş Ceza Hukuku İlkeleri Açısından Çocukların Ceza Sorumluluğu’’ konularına dikkat çekmek ve ç¼z¼m yollarını tartıŐmak amacı ile; 27 Baronun Baro Çocuk Hakları Komisyon ve Merkezlerinin bir araya geldiği bir çalıştay d¼zenlenmiŐtir.

Çalıştay; çocuk hakları alanında uzman akademisyenler ve uygulayıcıların katkılarıyla y¼r¼t¼lm¼Ő, program kapsamında; çocuk adalet sistemi, çocukların suça s¼r¼klenme nedenleri, akran zorbalığı, çağdaş ceza hukuku ilkeleri çerçevesinde ceza sorumluluğu, koruma ve önleme mekanizmaları ile psikososyal belirleyiciler ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir.

Çalıştay'da çocukların üst¼n yararı, eşitlik, gelişim hakkı ve katılım hakkının güçlendirilmesi amacıyla mevcut uygulamaların eleştirel analizi yapılmış; çocukların karşı karşıya kaldığı yapısal risklerin ortadan kaldırılması için baroların ortak tutumu ve kararlılığı ortaya konmuŐtur.

Konuya ilişkin tespit edilen sorunları ve ç¼z¼m önerilerini içeren ‘‘Çalıştay Raporu’’ ve ‘‘Çalıştay Sonuç Bildirgesi’’ yazımız ekinde sunulmuŐtur.

Av. Çevik K¼KEN
Genel Sekreter

Ek:
1- Çalıştay Raporu
2- Çalıştay Sonuç Bildirgesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıŐtır.

Belge Doğrulama Kodu : 6677-IG7Z-DOUA

Belge Doğrulama Adresi : antalyadogrulama.barobirlik.com

Telefon No: Faks No:
e-Posta: İnternet Adresi: www.antalyabarusu.org.tr
Kep Adresi: antbarob@hs01.kep.tr

Bilgi İçin: B¼Őra ÇITAK
Baro Personeli

Telefon No: 0 242 238 61 55

24-25 KASIM 2025
BAROLAR ÇOCUK HAKLARI KOMİSYON VE MERKEZLERİ

Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında;
“Toplumsal Şiddetin Çocuk Suçluluğuna Etkileri, Çocuk Suçluluğu, Çocukların Suça Sürüklenmesinin Nedenleri, Akran Zorbalığı, Çocuk Suçluluğunun Yol Açtığı Sosyal Riskler ve Çağdaş Ceza Hukuku İlkeleri Açısından Çocukların Ceza sorumluluğu” ÇALIŞTAYI
ÇALIŞTAY RAPORU

24-25 Ekim 2025 Tarihlerinde Antalya Barosu ev sahipliğinde, **Prof. Dr. Kasım Karataş, Prof. Dr. Ali Kemal Yıldız, Prof. Dr. Öner Çelikkaleli, Prof. Dr. Serhat Nasıroğlu, Doç. Dr. Sergender Sezer ve Av. Şahin Antakyalıoğlu'nun katılımları ile** 27 Baro'nun Baro Çocuk Hakları Komisyon ve Merkezleri'nin bir araya geldiği bir Çalıştay düzenlenmiştir.

Çalıştay; çocuk hakları alanında uzman akademisyenler ve uygulayıcıların katkılarıyla yürütülmüş, program kapsamında; çocuk adalet sistemi, çocukların suça sürüklenmesi, akran zorbalığı, çağdaş ceza hukuku ilkeleri çerçevesinde ceza sorumluluğu, koruma ve önleme mekanizmaları ile psikososyal belirleyiciler ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir.

Bu çalıştay, çocukların üstün yararı, eşitlik, gelişim hakkı ve katılım hakkının güçlendirilmesi amacıyla mevcut uygulamaların eleştirel analizini yapmış; çocukların karşı karşıya kaldığı yapısal risklerin ortadan kaldırılması için baroların ortak tutumunu ve kararlılığını ortaya koymuştur.

ÖN SÖZ

Bilindiği üzere yaklaşık 8 milyar olduğu tahmin edilen dünya nüfusunun 2,2 milyarını çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye’de ise nüfusun yaklaşık %27,2’si çocuk nüfusundan meydana gelmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS), çocukların kendi haklarının öznesi olduklarını ilan ederek, devletlere çocuk politikalarını çocuğun üstün yararı, ayrımcılık yasağı, yaşama–gelişme hakkı ve katılım hakkı ekseninde şekillendirme yükümlülüğü getirmektedir. Türkiye’nin sözleşmeye taraf olmasıyla birlikte, çocuk haklarının korunması yalnızca uluslararası bir taahhüt değil, aynı zamanda anayasal ve yasal bir zorunluluk hâline gelmiştir. Bu çerçevede Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu’nda yer alan “on sekiz yaşını doldurmamış kişi” tanımı, çocuğun yaşa bağlı bir statüden ibaret olmayıp özel korunma, destek ve onarıcı süreçlere ihtiyaç duyan bir gelişim öznesi olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’nin demografik yapısı incelendiğinde, çocuk nüfusunun toplam nüfus içindeki yüksek oranı, çocuklara yönelik politikaların sosyal devlet anlayışının temel belirleyicisi olması gerektiğini göstermektedir. Ancak çocuklar; yoksulluk, göç, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler, eğitimde fırsat farklılıkları, aile içi şiddet, dijital ortam riskleri, akran zorbalığı ve istismar türlerinin çeşitlenmesi gibi çok boyutlu sorun alanlarıyla karşı karşıyadır. Bu sorunların ardında ekonomik, sosyolojik ve psikolojik faktörlerin iç içe geçtiği karmaşık bir yapı bulunduğu; çocukların ihmal ve istismara maruz kalma oranlarının artmasıyla birlikte koruyucu–önleyici mekanizmaların

etkinliğinin daha yakından incelenmesi gerektiği görülmektedir.

Bu bağlamda düzenlenen çalıştayın temel amacı, çocukların karşı karşıya kaldığı bu çok katmanlı sorun alanlarını yalnızca betimlemek değil; çocuk suçluluğu, toplumsal şiddet, psikosozal belirleyiciler, ceza sorumluluğu, akran zorbalığı ve çocuk adalet sistemi gibi kritik başlıkları akademik disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirmektir. Çalıştay; hukuk, psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet ve eğitim bilimlerinin kesişim alanında yer alan çocuk koruma politikalarının kapsamlı bir biçimde yeniden düşünülmesini amaçlamaktadır.

Bugüne kadar ülkemizde çocuk adaletinin gerçekleşmesi yolunda bir kısım olumlu adımlar atılmış olsa da halen daha çocuk politikası genel bir politika olmaktan uzak, günlük sorunlara odaklı yürütülmektedir. Yasa ve uygulama alanında yapılan değişiklikler Türkiye'nin tarafı olduğu BMÇHS'nin en temel ilkelerinden çocuğun yüksek yararını dikkate almadan iş yükünü azaltmak, günlük infial yaratan olaylara çözüm üretmek amacı ile yapılmaktadır.

Son dönemde çocuk adalet sistemine ilişkin tartışmaların; yalnızca çocuklara verilecek cezaların artırılması ekseninde yürütüldüğünü üzülerek gözlemlemekteyiz. Oysa hem BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme hem de Çocuk Adalet Sistemi, uluslararası sözleşmeler ve hukuk ilkeleri çerçevesinde, çocukların korunması ve adaletin sağlanması amacıyla geliştirilmiştir.

Çocuklar toplumun geleceğidir. Çocukların bedensel, ruhsal, zihinsel, sosyal ve ahlaki yönden gelişmesi sadece çocuğu ve ailesini değil, toplumu da ilgilendirmektedir 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun genel gerekçesinde de belirtildiği gibi: Çocukların suç ve benzeri tüm sosyal risklerden korunmaları onların öncelikli yararı gereğidir. Çocuk adalet sisteminde çocuğun gerçekleştirdiği fiil kadar içinde bulunduğu koşullar da önem taşımaktadır. Çocuğu kişisel özellikleri ve içinde bulunduğu koşullar incelenmeksizin, onun yararına en uygun kararın verilmesi mümkün değildir. Bu itibarla cezaların sertleşmesinin ve çocuklara özgü "indirimlerin" daraltılmasının BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin Kuralları ve BM Çocuk Hakları Komitesi 24 numaralı genel yorumuna aykırı olduğu unutulmamalıdır.

Çocukların psikolojik yapıları ve gelişim döneminde olmaları dikkate alındığında; son günlerde gündeme sıkça getirilen ve kamuoyunun tartışmasına açılan tasarıda Anayasa, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile BM Çocuk Adalet Sistemine Dair Asgari Standart Kurallarının dikkate alınması gerektiği gözüldü edilmekte olup; çocukların yetişkinlerle aynı hukuki çerçevede değerlendirilmesi, çocuklara ilişkin verilecek kararlarda Hakime geniş ve yoruma açık bir takdir yetkisi tanınması Uluslararası sözleşmeler ve hukukun temel ilkelerinden olan-"öngörülebilirlik" ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Çocukları ve toplum düzenini korumak, yalnızca cezayı değil; sosyal, hukuki ve koruyucu tüm mekanizmaları birlikte ele almayı gerektirmektedir. Yeterince işlemeyen sosyal politikalar ve koruyucu mekanizmaların etkisi sorgulanmaksızın çocuk yaşta suçluluk oranlarındaki artışın münhasıran "çocuğun bireysel tercihi" şeklinde açıklanması mümkün değildir. Sosyal hizmet desteklerine erişemeyen çocukları görmezden gelen, yoksulluğu azaltacak yapısal önlemleri almayan ve dışlanma süreçlerini görmezden gelen devletin, çocukları yalnızca kolluk kuvvetleriyle

temas ettikleri anda muhatap alması ve sertleşen ceza politikalarının çocuğu, çocuk adalet sistemi dışına ittiği ve bu durumun da suç oranlarını azaltmayı aksine arttıracığı unutulmamalıdır.

Çocuk adalet sisteminin temel ilkesi olan ve Anayasanın 41. maddesinde de yer alan “çocuğun üstün yararı” gözetilerek; çocukların korunmasına yönelik önleyici mekanizmaların geliştirilmesi, çocukların topluma yeniden kazandırılmasına yönelik bütüncül çocuk koruma politikaların oluşturulması, suça sürüklenen çocuklar için yapılacak müdahalenin çocuğun topluma kazandırılması ve onarımı esasları ile güçlendirilmiş hukuki düzenlemeler ve uygulamalar çerçevesinde yapılması; ilgili kamu makamlarının sorumluluğu üstlenmesi ve bu sorumluluğu yerine getirirken her türlü ayırmadan uzak durması büyük önem taşımaktadır.

Bu çalıştay, çocukların üstün yararı, eşitlik, gelişim hakkı ve katılım hakkının güçlendirilmesi amacıyla mevcut uygulamaların eleştirel analizini yapmış; çocukların karşı karşıya kaldığı yapısal risklerin ortadan kaldırılması için baroların ortak tutumunu ve kararlılığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda çocuk suçluluğunu yalnızca bireysel bir olgu olarak değil, toplumsal, psikolojik ve hukuksal yönleriyle değerlendirmek amacıyla düzenlenmiştir. Çalıştay’da;

BMÇHS Madde 2: Tüm haklar hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm çocukları kapsar, birbiri ile bağlantılıdır.

BMÇHS Madde 3: Çocuğun yüksek yararı temel alınmalıdır.

BMÇHS Madde 5: Taraf devletler, ... çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

BMÇHS Madde 6: Her çocuğun yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı vardır.

BMÇHS Madde 27: Taraf devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; ... öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer. Devlet... gerekli yardımları yapar.

T.C. ANAYASASI Madde 41:Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

Çocuk Koruma Kanunu Madde-1: “Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir. “Şeklinde özetlenebilecek temel ilkeler de gözetilerek;

Çağdaş ceza hukuku ilkeleri çerçevesinde çocukların ceza sorumluluğu ele alınırken, çocukların nöro-gelişimsel süreçleri, toplumsal ilişkileri ve bilişsel kapasiteleri değerlendirildiğinde, yetişkin adalet sistemiyle paralel bir yaklaşıma maruz bırakılmalarının bilimsel ve hukuki temeli bulunmadığı vurgulanmıştır. Onarıcı adalet yaklaşımının çocuğun eğitimi, topluma yeniden entegrasyonu ve zarar gören toplumsal ilişkilerin tamiri açısından vazgeçilmez olduğu özellikle belirtilmiştir.

Akran zorbalığı konusundaki tartışmalar; zorbalığın yalnızca okul içi bir disiplin sorunu değil, çocuğun psikososyal gelişimini derinden etkileyen bir halk sağlığı meselesi olduğunu ortaya koymuştur. Dijital zorbalığın görünmez ve iz bırakmayan niteliği nedeniyle çocukların maruz kaldığı psikolojik yüklerin tanınması, öğretmenlerin müdahale kapasitesinin güçlendirilmesi ve okul temelli koruma sistemlerinin yeniden yapılandırılması gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda, eğitim kurumlarının çocuk koruma ekosisteminin asli bileşeni olduğu; erken uyarı ve risk tespit mekanizmalarının güçlendirilmesinin zorunlu olduğu çalıştayda ortak bir görüş hâline gelmiştir.

Aile ve sosyal çevrenin çocuk gelişimi üzerindeki belirleyici rolü incelendiğinde, erken müdahale mekanizmalarının yetersizliği, koruyucu ve destekleyici hizmetlerin süreklilik arz etmemesi ve kurumlar arası koordinasyon eksikliği çocuk koruma sistemindeki en temel yapısal sorunlar olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, çocukları risk altında bırakmakta ve çoğu zaman adalet sisteminin müdahalesi gerçekleşene kadar çocukların ikincil ve üçüncül mağduriyetler yaşamalarına neden olmaktadır.

Çocuk adalet sistemi ve uygulamaları değerlendirilirken; mevzuattaki iyi niyetli düzenlemelere rağmen uygulamada karşılaşılan gecikmeler, uzman personel eksikliği, çocuk-odaklı olmayan ifade alma süreçleri, altyapı yetersizlikleri ve infaz sistemindeki uyumsuzluklar tespit edilmiştir. Bu kapsamda çocuğa özgü adalet sisteminin bütünsel olarak ele alınması ve uluslararası standartlarla uyumlu biçimde güçlendirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

Tüm bu değerlendirmeler doğrultusunda bu çalıştay;

- Çocuk haklarına ilişkin ulusal politikalarda normatif–uygulama boşluğunu görünür kılmayı,
- Barolar arasında çocuk haklarına ilişkin mesleki koordinasyonu güçlendirmeyi,
- Çocuk odaklı politika üretim sürecine akademik katkı sunmayı,
- Çocukların üstün yararını esas alan koruyucu, onarıcı ve destekleyici sistemlerin yeniden düzenlenmesine ilişkin ortak bir tutum geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Çalıştayın değerlendirme çerçevesi çocuk adalet sisteminin rehber ilkeleri olarak da kabul edilen Ayrımcılık Gözetmeme (Her çocuk, din, dil, ırk, cinsiyet veya sosyoekonomik durum farkı gözetilmeksizin aynı haklara sahiptir.), Çocuğun Üstün Yararı, (Tüm yasal ve idari işlemlerde öncelikli ölçüt çocuğun yararınıdır.) Yaşama, Gelişme ve Korunma Hakkı (Devletin ve toplumun görevi, çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini güvence altına almaktır.) ilkeleri üzerine inşa edilmiştir.

Çalıştayda yapılan tartışmalar, çocuk suçluluğunun yalnızca bireysel değil; toplumsal, ekonomik,

kültürel ve hukuki yönleriyle ele alınması gerektiğini göstermiş olup, söz konusu hedef doğrultusunda oluşturulan ortak aklın ve çocukların haklarının tüm kamu politikalarında belirleyici olması gerektiğine ilişkin kararlı yaklaşımın somut bir yansımasıdır.

TOPLUMSAL ŞİDDETİN ÇOCUK SUÇLULUĞUNA ETKİLERİ

Toplumsal şiddet olgusu, yalnızca bireysel eğilimler veya anlık tepkilerle açıklanabilecek bir mesele değil; eğitim politikaları, medya dili, aile yapısı, sosyal çevre ve ekonomik koşullar gibi çok katmanlı unsurların etkileşimiyle şekillenen yapısal bir sorundur. Eğitim sistemi içinde yer alan fırsat eşitsizlikleri, dijital okuryazarlık eksikliği ve sosyal-duygusal becerileri desteklemeyen müfredat yapısı, çocukların sosyal uyumunu zayıflatmakta ve şiddet davranışlarına karşı kırılganlık oluşturmaktadır. Bu bağlamda toplumsal şiddetin önlenmesi, yalnızca cezai tedbirlerle değil; koruyucu, önleyici ve onarıcı yaklaşımlar temel alınarak hazırlanmış, çocukların üstün yararını gözeten bütüncül politikalara ihtiyaç duymaktadır. Eğitim kurumlarının niteliğinin artırılması, sosyal hizmet mekanizmalarının güçlendirilmesi ve medya dilinin etik standartlara uygun hale getirilmesi, hem bireysel hem toplumsal düzeyde şiddetin azaltılması için kritik öneme sahiptir. Toplumsal şiddeti kısaca, bir toplumda şiddetin, çatışmanın, öfkenin veya baskının yaygın, normalleşmiş ve meşrulaşmış hale gelmesi olarak tanımlamak mümkündür. Bireylerin günlük yaşamda maruz kaldığı, fiziksel, psikolojik ya da yapısal nitelikte olabilen şiddet biçimlerinin toplum genelinde normalleşmesi ve yaygınlaşması durumudur. Savaş, terör, sokak şiddeti, medya şiddeti, mahalle çatışmaları, aile içi şiddet ve ekonomik şiddet gibi birçok unsur toplumsal şiddet kapsamında değerlendirilebilir.

Bu olgu, özellikle gelişim sürecindeki çocuklar üzerinde derin psikolojik ve sosyal etkiler yaratarak çocuk suçluluğunu artıran önemli bir risk faktörü haline gelmektedir.

Aile içi şiddete tanık olan çocuklar, şiddeti bir sorun çözme yöntemi olarak içselleştirebilirken sosyoekonomik yoksunluk, mahalle bazlı şiddet kültürleri ve marjinalleşme süreçleri de çocukların suça yönelmesini kolaylaştırmaktadır.

Toplumda şiddetin medya, aile ve kamusal yaşamda sıkça görünür olması, çocuklar açısından “şiddetin normalleşmesi” sonucunu doğurmaktadır. UNICEF (2022) verilerine göre, şiddet içerikli ortamlarda yetişen çocukların yaklaşık %35’i, 15 yaşına gelmeden önce yasa dışı davranışlarda bulunmuştur.

Günümüzde toplumsal şiddet, yalnızca fiziksel saldırılarla sınırlı kalmayıp; medya, siyaset, eğitim ve aile yapısı içinde normalleşmiş bir kültür haline gelmiştir.

Medya Şiddeti

Çocuklar, izledikleri davranışları model alarak öğrenir. Toplumsal şiddetin hâkim olduğu toplumlarda medya şiddeti çocuk suçluluğunu artıran güçlü bir faktördür. Medya üzerinden sürekli şiddet görüntülerine maruz kalmak, çocuklarda empati kaybı, şiddetin normalleşmesi ve riskli davranışlara yönelme gibi sonuçlar doğurabilmektedir.

Yapılan araştırmalar; Televizyon, film, video oyunları, internet ve sosyal medya gibi kitle iletişim araçları aracılığıyla yayılan şiddetin ocuk suçluluğu üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. şöyle ki;

- Dizilerde, filmlerde, haberlerde ve sosyal medyada şiddetin sıkça yer alması: Suçun sıradan bir davranış gibi algılanmasına, şiddetin meşru veya “güç göstergesi” olarak görülmesine neden olmakta, çocuğa yeni saldırgan davranış modelleri sunmaktadır.
- şiddetin sonuçlarını çarpıtarak “ödüllendirilen” bir davranış gibi gösterilmesi suç davranışına ilişkin kabulü artırmaktadır.
- Sürekli şiddet görüntülerine maruz kalan çocuklar için şiddet sıradanlaşmakta, empati düzeyleri azalmaktadır. Bu durum suç davranışının ciddiyyetini kavrayamayan çocukların suça sürüklenme eşiklerini düşürmektedir.
- şiddet içerikleri çocuklarda kısa süreli öfke, ajitasyon, dürtüsellik gibi duyguları artırır ve bu da saldırgan davranışlara yol açabilir.
- Medyada şiddet uygulayan karakterlerin; “Karizmatik”, “Başarılı”, “Güçlü” olarak sunulması halinde, çocuklar kendilerini bu karakterlerle özdeşleştirerek suç davranışlarına yönelebilmektedir.
- Haberlerde; suçun detaylı anlatılması, failin ön plana çıkarılması, dram ve sansasyonun vurgulanması çocuklarda merak ve taklit davranışını tetikleyebilir.
- Dijital oyunlarda; Silah kullanımı, hırsızlık, yasa dışı faaliyetlerin ödüllendirilmesi; çocuklarda saldırganlık eğilimini ve suç davranışlarına karşı toleransı artırır. Medyanın suç ve şiddet içeriğinin çocuklar üzerindeki etkisi, toplumsal şiddetin yoğun olduğu bölgelerde daha güçlenmiş şekilde ortaya çıkmaktadır. Zira;
- ocuk zaten şiddeti günlük yaşamında görmektedir.
- Medya yoluyla aldığı mesajlar gerçek hayat deneyimleriyle birleştiğinde şiddet davranışının işelleşmesi daha kolay olmaktadır.
- Güvensiz mahallelerde yaşayan çocuklarda “güçlü olmak için şiddet gerekir” algısı medya yoluyla pekişmektedir.

Sonuç olarak; ocuk suçluluğu yönünden değerlendirme yapılırken toplumsal şiddetin çocukların suç davranışlarını öğrenmesinde, modellemesinde ve işelleştirmesinde güçlü bir rol oynadığı, ocuk suçluluğunu azaltmak için yalnızca bireysel rehabilitasyon programlarının yeterli olamayacağı aynı zamanda toplumsal şiddet kültürünün de dönüştürülmesi gerektiği ve toplumsal şiddetin yoğun olduğu toplumlarda medya şiddetinin **arpan etki** yarattığı unutulmamalıdır.

ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENME NEDENLERİ

Türkiye’de ocuk Suçluluğunun Genel Görünümü

- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (CTE) verilerine göre, 2023 yılında ocuk kapalı ceza infaz kurumlarında ve eğitimevlerinde bulunan ocuk sayısı 2.484’tür.
- Adalet Bakanlığı verilerine göre 2024 yılında 132.000’den fazla ocuk çeşitli nedenlerle

adli sistem içine girmiştir.

- TÜİK 2023 verilerine göre Adli sistem içine giren çocukların yaklaşık: %37'si mala karşı suçlar (hırsızlık, gasp vb.), %26'sı kişilere karşı suçlar (yaralama, tehdit), %18'i kamu düzenine karşı suçlar, geri kalanı ise uyuşturucu ve cinsel suçlar gibi kategorilerde yer almaktadır.

Çocuğun suça sürüklenmesi olgusunu anlamak, bireysel eylemlerden daha çok çocuğu suça sürükleyen toplumsal, ekonomik ve ailesel koşullarla birlikte ele almayı gerektirmektedir. Nitekim, "Suça sürüklenen çocuk" kavramı da bu bakış açısının ürünüdür. Bu kavram, bireysel sorumluluk ile birlikte yapısal etkenleri (yoksulluk, aile içi şiddet, ihmal, istismar, eğitime erişememe, göç, sosyal dışlanma) merkeze alır ve cezalandırıcı yaklaşımlara karşı koruyucu, onarıcı ve önleyici adalet anlayışını öne çıkarır.

Araştırmalar, suça sürüklenen çocuğun suça ilişkisinin yetişkin suçluluğundan farklı şekilde, henüz toplumsal değerleri ve ahlaki ilkeleri tam olarak içselleştiremeyen çocuğun denetim eksikliği, ebeveyn ihmali, şiddet, istismar, akran baskısı, toplumsal yoksunluktan daha fazla etkilenmesinin neticesi olarak da karşımıza çıkabildiğini göstermektedir. Yine yapılan araştırmalar, çocuk suçluluğunun büyük ölçüde maddi yoksunluk ve aile içi yönlendirme eksikliği kaynaklı olduğunu göstermektedir.

Ayrıca kentleşme, göç ve aile çözülmesi gibi faktörlerin çocuk suçluluğu oranlarını artırdığı gözlenmektedir.

- Örneğin, İstanbul, İzmir, Adana ve Gaziantep gibi yoğun göç alan illerde, çocuk suç oranları ülke ortalamasının iki katına yaklaşmaktadır. Bu illerde suçun "sosyalleşme aracı" hâline geldiği, çocukların mahalle kültürü içinde suç davranışını meşrulaştırabildiği saptanmıştır (Yavuzer, 2017).

Çocukların suça sürüklenme nedenlerini üç ana başlıkta altında toplamak mümkündür.

A-Ailevi Nedenler

TÜİK'in 2022 tarihli "Çocuk Suçluluğu Araştırması"na göre, suça sürüklenen çocukların: %64'ü çekirdek ailelerde, %26'sı parçalanmış ailelerde, %10'u geniş ailelerde yaşamaktadır.

Ancak araştırma, aile bütünlüğünün değil, ailenin işlevselliğinin daha belirleyici olduğunu göstermektedir. Yani, ebeveynlerin her ikisinin de var olması tek başına yeterli değildir; önemli olan ebeveynlerin çocukla kurduğu iletişim, rehberlik ve duygusal bağlıdır.

Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü tarafından yürütülen bir çalışmada (Demir & Aksoy, 2021), suça sürüklenen 150 çocukla yapılan görüşmelerde katılımcıların;

- %72'si aile içinde şiddete tanık olduğunu,
- %58'i ebeveynlerinden en az biriyle düzenli iletişim kurmadığını belirtmiştir.

Bu oran, aile içi duygusal boşluk ve şiddet döngüsünün suça yönelme olasılığını artırdığını doğrulamaktadır.

Türkiye özelinde yapılan araştırmalar ve resmi veriler, suça sürüklenen çocukların önemli bir bölümünün düşük geliri, eğitim seviyesi düşük, işsiz ya da düzensiz çalışan ebeveynlere sahip olduğunu göstermektedir (Adalet Bakanlığı, 2023). Aile içi şiddet, alkol veya madde kullanımı ve ihmalin yaygın olduğu ortamlarda yetişen çocukların, akran baskısı veya çevresel etkenlerle daha kolay suça karıştıkları saptanmıştır (TÜİK, 2022). Bu durum, yoksulluğun yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve sembolik sermaye düzeyinde de bir yoksunluk yarattığını ve çocukların alternatif sosyal ağlara yönelmesine neden olduğunu düşündürmektedir (Bourdieu, 1986).

- Türkiye’de Adalet Bakanlığının (2023) verilerine göre, 2022 yılında 132.000’den fazla çocuk, çeşitli nedenlerle güvenlik birimlerine getirilmiştir.
- Bu çocukların yaklaşık %37’si mala karşı suçlar, %26’sı kişilere karşı suçlar kategorisinde yer almaktadır.

Bu oranlar, çocukların suça yöneliminde bireysel niyetlerden çok yapısal koşulların ve aile dinamiklerinin belirleyici olduğunu göstermektedir. Özellikle düşük geliri, parçalanmış ya da işlevsiz ailelerde çocukların suça itilme riski belirgin biçimde artmaktadır.

Modern toplumlarda aile yapısında gözlenen dönüşümler –boşanmalar, tek ebeveynli ailelerin artışı, ebeveynlerin iş yükü, ekonomik yoksunluk– çocuk suçluluğunda yeni dinamikler yaratmaktadır. Araştırmalar, parçalanmış ailelerin çocuklarında suça yönelme oranlarının iki kat daha fazla olduğunu göstermektedir (Demirbaş, 2018). Ebeveynlerden birinin yokluğu, çocuğun otorite, sevgi ve sınır algısını zayıflatmakta; duygusal dengesizlikler ve öfke kontrol sorunlarına yol açmaktadır.

Bununla birlikte, aile içi şiddet, çocuk suçluluğunun en güçlü belirleyicilerinden biridir. UNICEF (2021) verilerine göre Türkiye’de her 10 çocuktan 6’sı hayatında en az bir kez fiziksel cezaya maruz kalmaktadır. Şiddet gören çocuk, hem travmatik hem de öğrenilmiş bir şiddet kalıbını içselleştirebilmekte bu da ilerleyen yaşlarda saldırganlık, vandalizm veya gasp gibi eylemlere dönüşebilmektedir. (Bandura, 1977).

Yine bir başka önemli araştırmada, (Karagöz ve Özdemir - 2023), otoriter veya ihmalkâr ebeveynlik tarzının, çocuklarda suç tekrar oranlarını anlamlı biçimde artırdığını bulmuştur. Bu bulgular, suç davranışının bireysel bir eğilim değil, aile içi travmatik deneyimlerin de dışavurumu olduğunu göstermektedir.

B- Sosyoekonomik Nedenler

Sosyoekonomik faktörler, çocukların suça yönelmesinde hem doğrudan hem de dolaylı etkiler yaratmaktadır. Yoksulluk, sosyal dışlanma, işsizlik ve fırsat eşitsizliği, çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasında önemli risklerdir.

Araştırmalar, çocuk suçluluğunun çok boyutlu bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Hirschi (1969) ve Merton (1938) gibi sosyologlar, sosyal kontrol eksikliği ve yapısal eşitsizliklerin suç davranışına etkilerini vurgulamıştır. Ayrıca yoksul ve dezavantajlı bölgelerde büyüyen çocukların, suç davranışını öğrenme ve benimseme olasılıklarının daha yüksek olduğu çeşitli çalışmalarda belirtilmiştir (Agnew, 1992; Farrington, 2005)

1-Yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanma gibi sosyoekonomik etkenler, çocukların riskli çevrelerle temasını artırmakta ve suça yönelme olasılığını yükseltmektedir. Eğitim eksikliği ve fırsat eşitsizliği ise bu süreci pekiştiren faktörler olarak görülmektedir.

2-Ekonomik yoksunluk, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamasını zorlaştırmakta ve yasadışı yollarla ekonomik kazanç arayışını artırmaktadır. Gelir eşitsizliği, toplumsal adalet algısını zayıflatarak, çocukların suça yönelmesini kolaylaştırmaktadır.

3-Ebeveyn işsizliği ve ekonomik sıkıntılar, aile içi stres ve çatışmayı artırmakta, çocuklarda denetim eksikliğine ve davranışsal sorunlara yol açmaktadır. Bu durum, çocukların suça yönelme riskini yükseltmektedir.

4- Riskli mahallelerde sosyal hizmetler, eğitim ve güvenlik eksikliği çocukların suça maruz kalmasını artırmakta, sosyal dışlanma, suç davranışının normalleşmesine ve suç döngüsünün sürmesine zemin hazırlamaktadır.

5- Eğitime erişimdeki engeller ve düşük kaliteli eğitim, akademik başarısızlık ve iş bulma şansının azalmasıyla sonuçlanmakta, bu durum, çocukları ekonomik kazanç sağlamak için suç davranışına yönlendirebilmektedir. Yoksul bölgelerde çocuklar şiddet ve suç örneklerine daha fazla maruz kalmakta, bu durum da çocukların suç davranışını öğrenmesine ve tekrarlamasına katkı sağlamaktadır.

6- Türkiye’de gelir dağılımı eşitsizliği, çocuk suçluluğunun mekânsal dağılımını da etkilemektedir. TÜİK (2022) verilerine göre suç oranlarının yüksek olduğu iller, genellikle SEGE (Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi) düşük bölgelerle örtüşmektedir. Bu durum, ekonomik ve kültürel sermayenin eksikliğinin çocukların davranışsal yönelimlerini şekillendirdiğini göstermektedir.

Çocuk suçluluğunun en güçlü belirleyicilerinden biri ekonomik yoksulluktur. TÜİK’in 2023 verilerine göre, Türkiye’de çocuk yoksulluğu oranı %32,7’dir. Bu oran, Avrupa ortalamasının neredeyse iki katıdır.

Yoksul hanelerde yaşayan çocuklar, erken yaşta iş gücüne katılmakta, okuldan kopmakta ve sokak kültürüyle daha erken tanışmaktadır. Bu durum, suçun hem bir “geçim aracı” hem de “kimlik biçimi” hâline gelmesine neden olur (Karataş & Çelik, 2019).. İstanbul’da yapılan bir araştırmada, haftada 20 saatten fazla sokakta zaman geçiren çocukların suç davranışına katılım oranının %43 olduğu saptanmıştır (Yılmaz, 2020).

C- Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Nedenler

Eğitim düzeyi ile çocuk suçluluğu arasındaki ilişki, kriminoloji, sosyoloji ve eğitim bilimlerinde uzun yıllardır araştırılan bir konudur.

Eğitimde fırsat eşitsizliği ile çocuk suçluluğunun artışı arasında güçlü bir bağlantı olduğu, eğitimden mahrum bırakılan çocukların suça sürüklenme riskinin arttığı bilimsel araştırmalarla da desteklenmektedir.

Okul başarısı ve aidiyet duygusu, suçtan uzak kalmanın en güçlü göstergelerindedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2023 raporuna göre, zorunlu eğitimi tamamlayamayan çocukların %41’i, suça sürüklenen çocuklar grubunda yer almaktadır. Okuldan kopan çocukların aileleri ise genellikle

düşük eğitilmiş, ilgisiz ya da yoksullukla mücadele eden ailelerdir.

Eğitim, çocuğun sosyalleşmesini, problem çözme becerilerini, empati ve özdenetim gibi kritik psikolojik becerilerini geliştirir. Eğitim hakkının ihlali ise çocuğu sosyal çevreden izole etmenin, aidiyet duygusunu azaltmanın yanısıra özdenetim ve problem çözme becerilerini de zayıflatmaktadır. **Yapılan araştırmalar eğitim hakkının en önemli öznesi olan çocukların;**

- Çocukluklarını yaşayamadıklarını,
- Eğitim sistemindeki yanlış uygulamaların kurbanı olduklarını,
- Çocukların gelişimsel ihtiyaçları ile eğitimin amaç ve içeriğinin örtüşmediğini ortaya koymaktadır.

Okul fiziki yapılarındaki ve eğitim kalitelerindeki farklılıklar nedeniyle velilerin ikamet adresi dışında iyi okul- iyi öğretmen – özel okul arayışına girmesi, eşit maddi koşullara sahip olmayan çocuklar arasındaki uçurumu artırmakta, temel eğitim olan ilkokullarda özel eğitim kurumlarının ülkemizin her yerinde yaygınlaşması, eğitimin adeta paralı olması, zengin ailelerin çocuklarını özel okullara, fakir olan ailelerin çocuklarını devlet okuluna gönderiyor algısı maalesef toplumumuzda yaygınlaşmaktadır.

AKRAN ZORBALIĞI VE ÇOCUK SUÇLULUĞU İLİŞKİSİ

Çocukların sosyal, duygusal ve davranışsal gelişimleri; aile ortamı, okul iklimi, kültürel yapı ve çevresel koşulların karşılıklı etkileşimiyle şekillenmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde temel ihtiyaçların yeterince karşılanmaması, ebeveyn tutumlarındaki yetersizlikler, sosyal destek eksikliği, şiddetin normalleştirildiği kültürel desenler ve yetersiz okul denetimi, çocukların hem sosyal uyum becerilerini zayıflatmakta hem de akran zorbalığına karşı kırılganlıklarını artırmaktadır. Bu faktörler yalnızca çocuğun bireysel gelişimini değil, toplumsal düzeni ve güvenlik duygusunu da doğrudan etkileyen bir dönüşüm yaratmaktadır.

Bu bağlamda, çocuğu etkileyen yapısal ve bireysel faktörlerin bütüncül bir perspektifle ele alınması; aile, okul, toplum ve devlet politikalarının çocuk yararını gözetten bir anlayışla yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanması, güvenli sosyal çevrelerin oluşturulması, sağlıklı iletişim becerilerinin desteklenmesi ve akran ilişkilerinin olumlu yönde geliştirilmesi; hem akran zorbalığının önlenmesi hem de çocukların psikososyal iyilik hâlinin güçlendirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Bu bağlamda akran zorbalığı, bir kişinin, genellikle aynı yaş grubundaki başka bir kişiye tekrarlayan bir şekilde fiziksel, sözel, sosyal veya siber yollarla zarar vermesi, tehdit etmesi veya dışlaması durumudur. Sadece okullarda yaşanan bir disiplin sorunu yahut bireysel bir problem değil; çocuk suçluluğunun erken habercisi olan ciddi bir toplumsal problemdir.

Çocuklarda akran zorbalığına eğilim veya zorbalığa maruz kalma riskinin artmasında, biyolojik, psikolojik, ailesel, kültürel ve çevresel birçok etken bulunmaktadır. Erken çocukluk döneminde

yaşanan ihmal, aile içi şiddet, ekonomik yetersizlikler, okul denetiminin zayıflığı ve kültürel olarak şiddetin normalleştirilmesi gibi faktörler, çocuğun davranış örüntülerini şekillendirerek riskli tutumların gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Çocuk suçluluğuna giden yolda hem neden hem de sonuç olarak ortaya çıkan akran zorbalığı örnek olarak şu şekillerde karşımıza çıkmaktadır:

- **Fiziksel zorbalık** (Vurma, itme, eşyaları alma veya zarar verme),
- **Sözel zorbalık** (Küfür etme, alay etme, lakap takma, tehdit etme),
- **Sosyal (ilişkisel) zorbalık** (Dışlama, dedikodu yayma, arkadaşlık ilişkilerini bozma),
- **Siber zorbalık** (Sosyal medya, mesajlaşma veya internet üzerinden hakaret, ifşa, tehdit ya da küçük düşürme)

Bu davranış genellikle fiziksel güç, popülerlik, sosyal statü vb. güç dengesizliği içermekte olup yapılan araştırmalar zorbalık yapan çocukların genellikle empati yoksunu, düşük denetim algısına sahip bireyler olduğunu göstermektedir. **Akran Zorbalığının;**

Mağdur Üzerindeki etkileri;

- **Psikolojik** (düşük benlik saygısı, kaygı ve depresyon, travma belirtileri, intihar düşüncesi),
- **Sosyal** (yalnızlaşma ve içe kapanma, güvensizlik, dışlanmışlık hisse, intikam duygusu),
- **Akademik ve Geleceğe Yönelik** (okul başarısında düşüş, okuldan kaçma veya bırakma, motivasyon kaybı) olarak,

Zorba Üzerindeki Etkileri;

- **Psikolojik** (empati eksikliği, saldırganlık kalıpları, vicdan çatışması),
- **Sosyal** (Arkadaş ilişkilerinde bozulma, Otoriteyle çatışma, antisosyal davranışlar)
- **Akademik ve Geleceğe Yönelik** (Dikkat ve disiplin sorunları, Uzun vadede başarısızlık riski, Toplumda dışlanma) olarak özetlenebilir.

Akran Zorbalığının Çocuk Suçluluğuna Etkisi

Akran zorbalığı, çocuk suçluluğunun erken bir belirtisi (ya da öncüsü) olarak görülür.

Çünkü zorbalık, suça yönelten saldırganlık, empati eksikliği ve kuralları hiçe sayma gibi davranış örüntülerini barındırır.

Şiddet içeren aile ortamı, ilgisiz ebeveyn tutumları, sosyal yoksunluk ve suçun normalleştiği çevreler hem zorbalığı hem de çocuk suçluluğunu besler. Bu durumda çocuk, şiddeti bir iletişim veya üstünlük kurma aracı olarak öğrenir.

Çocuklukta başlayan zorbalık eğilimleri, ergenlikte suç davranışına evrilebilir ve erken dönemdeki saldırgan davranışlara müdahale edilmezse anti-sosyal kişilik özelliklerine dönüşebilmektedir. Zorbalık yapan çocuklarda empati duygusu gelişmediğinden suçu “yanlış” davranış şekli olarak değil, güç göstergesi olarak görmelerine neden olabilmektedir

ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN YOL AÇTIĞI SOSYAL RİSKLER

Çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan başlıca faktörlerden bazıları temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçların karşılanmamış olması ve çocuğun güvenlik ve güvende olma hissini eksikliğidir. Ancak bunun yanında çocukların suça sürüklenmesinde bazı kültürel normlar ve kültürümüzde bulunan bireysel kimliğe verilen önemin ve sorumluluk duygusunun zayıflığı da etkili olmaktadır. Sorunun kaynağını tamamen ve bireysel kimlikleri hesaba katmadan dış dünyada aramak, olaylar üzerinde bireylerin ve özellikle ebeveynlerin olaylar ve çocuklar üzerindeki etkinlik bilincinin zayıf olması, özeleştirici eksikliği gibi faktörler çocuk yetiştirme stiline ve toplum içindeki çocukların davranışlarına da sirayet etmektedir.

Toplumda ve ailede gördüğü davranış kalıpları beyin gelişimini henüz tamamlamamış olan çocuklar tarafından bir anlamda absorbe edilip içselleştirilmektedir. Çocuklarda güvenlik ve güvende olma duygusu, hatta toplumda bir oranda güvende hissetme eksikliği vardır. Bu husus kimi zamanda ekonomik, kimi zaman fiziksel, kimi zaman coğrafi, kimi zaman kriminal boyutta kendini belli etmektedir. Her an kendisine yönelebilecek bir tehdit olabileceği algısı, gerek bireylerin gerek toplum çocuklarının sürekli tetikte ve psikolojik anlamda savunma yahut saldırıya hazır bir şekilde “hayatta kalma modunda” olmasına ve bu modda yaşayan ve en ufak bir şeyi bile kendisine tehdit veya saldırı olarak gören bireylerin çoğalmasına sebep olabilmektedir. Bu moddan çıkamamış birey ve çocuk için kimi zaman normal bir tavır yahut arkadaş dahi zihin derinliklerindeki belirli dürtüleri yahut güvensizlikleri tetikleyebilmektedir.

Çocukların suça sürüklenmesinin önüne geçilebilmesi ve toplumun suça sürüklenen çocukların bu eylemlerinden korunabilmesi için sorunun kökenine inen, gerçekçi ve cezalandırmanın yanında önleme ve ıslah fonksiyonuna da hizmet eden tedbirler alınması ve alınmış olan tedbirlerin de etkin bir şekilde uygulanması, uygulamada yaşanan aksaklıkların tespit edilerek onarılması elzemdir.

Çocuk suçluluğu, yalnızca bireysel bir sapma davranışı değil, aynı zamanda toplumun ekonomik, kültürel ve ahlaki yapısını etkileyen bir sosyal problemdir. Suç davranışına yönelen çocuklar, eğitim sisteminden kopmakta, sosyal uyum sorunları yaşamakta ve uzun vadede yetişkin suçluluğuna zemin hazırlamaktadır. Bu durum, sosyal güvenliğin zayıflamasına, kuşaklar arası yoksulluk döngüsüne ve toplumsal çözülmeye neden olmaktadır.

- Çocuk suçluluğu, toplumda güven ve dayanışma duygularını zayıflatır. Suça karışan çocuklar dışlandıkça, toplumsal bütünlük zarar görür ve “biz-onlar” ayrımı derinleşir. Bu durum, özellikle kentleşme sürecinin hızlı yaşandığı bölgelerde sosyal çözüme riskini artırmaktadır.
- Suç davranışına yönelen çocukların büyük kısmı okuldan erken ayrılmakta veya eğitim başarısı düşmektedir. Eğitimden kopan çocuklar, ilerleyen yıllarda istihdam olanaklarından mahrum kalmakta ve ekonomik yoksunluk yaşamaktadır. Bu durum, yoksulluk ve suç arasında **kısır bir döngü** oluşturmaktadır.
- Çocuk yaşta suça karışan bireylerin önemli bir kısmı, yetişkinlikte de suç işlemeye devam etmektedir. Bu, suçun kuşaklar arası aktarımına yol açarak toplumda **kalıcı suç kültürü** oluşmasına neden olmaktadır.

Suçta yönelen bir çocuğun ailesi, hem psikolojik hem de sosyal olarak zarar görür. Aile, toplum

tarafından damgalanabilir; bu da hem ebeveynlerde hem de kardeşlerde travmatik etkiler yaratacağından aile içi güven ve destek mekanizmaları zayıflamaktadır.

- Çocuk suçluluğu oranlarının artması, toplumun genel güvenlik algısını sarsar. Kamu alanlarında korku kültürü oluşur; bireyler arası güven azalır. Bu durum, sosyal sermayenin de (güven, dayanışma, yardımlaşma) zayıflamasına neden olur.
- Çocuk suçluluğu, devletin adalet, güvenlik, sağlık ve sosyal hizmet harcamalarını artırır. Aynı zamanda suç geçmişine sahip bireylerin istihdam şansı düşük olduğu için üretim kapasitesi azalır. Böylece toplumun **ekonomik büyümesi ve refah düzeyi** olumsuz etkilenir.
- Suça karışan çocuklar genellikle toplumdan dışlanır, eğitim ve istihdamdan uzaklaşır. Bu dışlanma, çocuğun yeniden suça yönelme riskini artırır ve “toplumsal geri dönüşü” zorlaştırır.

ÇAĞDAŞ CEZA HUKUKU İLKELERİ AÇISINDAN ÇOCUKLARIN CEZA SORUMLULUĞU

Çocukların adalet sistemi ile karşı karşıya kaldığı süreçler, yalnızca hukuki bir yargılamadan ibaret olmayıp; psikolojik, sosyal ve gelişimsel boyutları da içeren çok katmanlı bir yapıya sahiptir.

Türkiye’de çocuk adalet sistemine ilişkin uygulamalarda görülen temel sorunlar, sistemin normatif çerçevesinin uluslararası sözleşmelerle belirlenmiş olmasına rağmen, uygulayıcıların yetkinlik eksikliği, kurumsal koordinasyon yetersizliği ve koruyucu–önleyici mekanizmaların etkin işletilememesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal araştırma raporlarının düzenli olarak alınmaması, koruyucu tedbir kararlarının gerekçesiz bırakılması, uygulayıcıların çocuk gelişimi ve travma bilgisi konusundaki yetersizliği, sürecin çocuk yararına uygun ilerlemesini engelleyen başlıca faktörler arasındadır.

Bu çerçevede çocukların üstün yararını esas alan, bilimsel temelli ve bütüncül politikaların hayata geçirilmesi elzemdir.

- Sosyal hizmet uzmanı ve psikologların vakaya özgü atanması,
- Bakım tedbirlerinin niteliğinin artırılması,
- Sosyal ekonomik destek (SED) programlarının aileyi kapsayıcı biçimde genişletilmesi,
- Basın ve sosyal medya içeriklerinin çocuk haklarına uygun şekilde denetlenmesi,
- İhbar yükümlülüğü bulunan meslek elemanlarının korunması; çocuğun adalet sistemiyle temasının zarar azaltıcı ve onarıcı bir yaklaşımla yönetilmesi için kritik öneme sahiptir. Çocukların rızaya dayalı ilişkilerde cezai yaptırımlara maruz bırakılmasının orantısız sonuçlar doğurmaması, çocuk–genç ayrımının yapılması ve özel eğitim gereksinimi olan çocukların uygun personelce desteklenmesi gibi düzenlemeler ise sistemin çocuk haklarına uyumunu güçlendiren tamamlayıcı unsurlardır.

GENEL İLKELER

Çağdaş ceza hukukunda çocuklar, “korunması gereken bireyler” olarak ele alınmaktadır. Avrupa Konseyi’nin 2010 tarihli “Çocuk Dostu Adalet Rehberi”nde tüm üye ülkeler için asgari standartlar;

- Çocuğun görüşünü ifade etme hakkı,
- Adil yargılanma hakkı,
- Avukat ve aile desteği,

- Mahkeme ortamının çocuğa uygun hale getirilmesi,
- Tutuklamanın en son çare olması şeklinde belirlenmiştir.

Uluslararası alanda çocuk adaletine yön veren temel belgeler;

- **Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989)** – Madde 37 ve 40 çocuk adaletiyle ilgilidir.
- **Beijing Kuralları (1985)** – Çocuk adalet sisteminin ilkelerini belirler.
- **Havana Kuralları (1990)** – Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların korunmasına ilişkin düzenlemeler içerir.

Çocuk adalet sistemleri farklı ülkelere göre değişiklik gösterse de, bir kısım ortak ilkeler benimsenmiştir. Buna göre;

- **Çocuğun yüksek yararı:** Tüm işlemlerde çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimi ön plandadır.
- **Cezalandırmadan ziyade rehabilitasyon:** Suç işleyen çocuğa eğitim, terapi ve sosyal destek sağlanır.
- **Tutuklama son çare olmalı:** Tutukluluk en kısa süreli ve son çare olarak uygulanır. Çocuğun yaşı ve gelişim düzeyi dikkate alınır.
- **Gizlilik ilkesi:** Çocuğun kimliği kamuya açıklanmaz.
- **Alternatif tedbirler:** Uzlaştırma, toplum hizmeti, danışmanlık, aile yanında gözetim, gözetim altında serbestlik gibi uygulamalar teşvik edilir.
- **Aile ve toplum katılımı:** Aile, okul ve sosyal hizmet kurumları sürece aktif şekilde dâhil edilir. Amaç, çocuğun topluma yeniden uyum sağlamasıdır.

Bir suç isnadıyla adli sisteme giren çocuklar için;

- **Suçun faili/ şüpheli/ sanık** değil, suça sürüklenen çocuk kavramı benimsenmelidir.
- **Ceza yerine** koruyucu ve eğitici tedbirler esas alınmalıdır.
- **Çocuk adalet sistemi,** yetişkin ceza adaletinden ayrılmalı; pedagojik, psikolojik ve sosyal yaklaşımlarla desteklenmelidir.
- **Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme** (m. 37 ve 40) ve Beijing Kuralları gibi uluslararası belgeler, çocukların onuruna ve gelişimine saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

TÜRKİYE’DE ÇOCUK CEZA ADALET SİSTEMİ

a. Yasal Çerçeve; Türkiye’de çocuk adalet sistemi, esas olarak 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu çerçevesinde düzenlenmiştir. Çocuk Adalet sisteminde; Çocuğun yüksek yararı esastır.

- Cezalandırma yerine koruma, eğitme ve topluma kazandırma amaçlanır.
- 12 yaş altındaki çocuklar suçun hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayamayacakları için cezai sorumluluk taşımaz.

- 12–15 yaş arasındaki çocuklarda, “fiilin anlam ve sonuçlarını kavrayabilme” ve “davranışlarını yönlendirme yeteneği” değerlendirildikten sonra cezai sorumluluk belirlenir.
- 15–18 yaş arasındaki çocuklar için ise cezai sorumluluk vardır ancak cezalar indirim tabii tutulur.

b. Kurumsal Koordinasyon; Çocuk adalet sistemi, suça sürüklenen veya suça karışma riski taşıyan çocukların korunması, eğitilmesi ve topluma kazandırılması amacıyla oluşturulan bir mekanizmadır. Bu sistemde çok sayıda kurum, meslek grubu ve uzman birlikte çalışır.

Aktör / Kurum	Görevi
Adalet Bakanlığı – Çocuk Mahkemeleri Barolar / Çocuk Hakları Merkezleri	Soruşturma ve Kovuşturma Süreci Avukat görevlendirme, adli yardım, hak izleme
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Koruyucu ve destekleyici hizmetler
Emniyet Genel Müdürlüğü – Çocuk Şube	İlk temas, güvenlik ve yönlendirme
Denetimli Serbestlik Müdürlükleri	Gözetim, rehabilitasyon ve eğitim takibi
Milli Eğitim Bakanlığı	Eğitimsel entegrasyon ve rehberlik
Sağlık Bakanlığı	Psikolojik ve tıbbi destek
STK’lar ve Yerel Yönetimler	Sosyal destek, eğitim, farkındalık projeleri

AB ÜYESİ ÜLKELERDEN UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Avrupa’da çocuk adalet sistemi, çocuğun cezalandırılmasından çok korunmasını, eğitilmesini ve topluma yeniden kazandırılmasını amaçlayan bir yaklaşıma dayanmaktadır.

Çocuk yargılaması için özel mahkemeler kurulmuştur ve bu mahkemelerde çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet konularında eğitim alan hakimler görev yapmaktadır.

Çocuğun cezalandırılması yerine, suçun nedenleriyle ilgilenilmesi hedeflenir. Avrupa ülkeleri bu konuda büyük ölçüde Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Beijing Kuralları ve Avrupa Konseyi Çocuk Adaletine İlişkin Rehber İlkeleri doğrultusunda hareket etmektedir. Örneğin;

Almanya

- Cezai sorumluluk yaşı: 14.
- 14–18 yaş arası çocuklar “gençlik mahkemeleri”nde (Jugendgerichte) yargılanır.
- Cezalar genellikle **eğitim odaklıdır**: sosyal hizmet, özür dileme, eğitim kursu, gözetim.
- Almanya’da 18-21 yaş arası kişiler de “genç yetişkin” kabul edilmekte ve tam yetişkin kabul edilmedikleri için ceza sorumlulukları da yetişkinlerle aynı olmamaktadır.
- Hapis; sadece son çaredir. Gençlik Mahkemeleri Kanunu m. 105’e göre “genç yetişkinler (18-21) için gençlik cezasının azamî süresi on yıldır. Fiil cinayet (Mord) niteliğinde ise ve birinci cümledeki azamî süre, kusurun özel ağırlığı nedeniyle yeterli değilse, azamî süre on beş yıldır.”

Cezai asgari sorumluluk yaşının 14 olduğu Almanya'da gençlik adaletine ilişkin hukuki yaklaşım, 1923'te yürürlüğe giren ilk Gençlik Ceza Yasası'ndan (Jugendgerichtsgesetz) bu yana adalet ve sosyal refah modellerinin birleşimine dayanmaktadır. 14 ile 20 yaş arasındaki gençleri kapsayan bu yasada 1953, 1990 ve 2008'de yapılan reformlar, yönlendirme (diversiyon) ile eğitici ve onarıcı adalet önlemlerini ön plana çıkarmıştır.

Diversiyon ilkesi küçük suçlarda cezai süreç yerine gençlere uyarı, sosyal hizmet, eğitim programı ya da mağdurla uzlaşma gibi tedbirlerin uygulanmasını ifade etmekte olup bu önlemler başarıyla tamamlandığında dava düşmektedir. Uzmanlara göre bu uygulama gençlerin erken yaşta "suçlu" kimliği kazanmasını önlemede ve tekrar suç işleme oranlarını düşürmede önemli rol oynamakta. Yasa, 14-17 yaş grubuna yönelik asgari ceza süresini altı ay, azami süreyi ise beş yıl olarak öngörüyor. Ancak genel itibarıyla çocuklara ve gençlere yönelik hapis cezası oldukça sınırlı biçimde ve yalnızca "son çare olarak" uygulanmaktadır.

Hollanda

- Cezai sorumluluk yaşı: 12.
- Çocuk suçlular için "Jeugdstrafrecht" sistemi uygulanır.
- Çocuk mahkemeleri ve özel savcılar görev yapar.
- Rehabilitasyon odaklı cezalar: eğitim, tedavi, toplum hizmeti.

Hollanda'da 12 ile 17 yaşları arasındaki gençler suç işlediklerinde gençlik ceza yasası kapsamında cezalandırılıyor. 18 ile 22 yaş arasındaki genç yetişkinler için de gençlik ceza yasası uygulanabiliyor.

- Yasada, 12- 15 yaş grubuna yönelik azami ceza 1 yıl, 16-17 yaş grubuna yönelik azami ceza 2 yıl olarak öngörülmektedir.

Hollanda'da 18 yaşına kadar eğitim zorunluluğu olduğu için 12-17 yaş aralığındaki genç hükümlüler cezaevine girdiklerinde bu hak ve yükümlülükleri devam ediyor. Gençlerin cezaevindeyken eğitimlerine devam etmesinin yanında sosyal beceriler ile öfke kontrolü gibi konularda ek dersler alması gibi düzenlemeler bulunuyor.

Tahliye sonrasında ise rehabilitasyon kurumu "**Reclassering Nederland**" ve yerel yönetimler, gençlerin okul veya işe dönüş sürecini takip ediyor.

İspanya

- Cezai sorumluluk yaşı 14 olarak belirlenmiştir.
- 0-13 yaş arası çocuklar için sadece sosyal hizmet müdahalesi söz konusudur, cezai yaptırım uygulanmaz,
- 14-15 yaş grubuna eğitimsel ağırlıklı tedbirler uygulanır.
- 16-17 yaş grubunda daha ciddi tedbirler uygulanabilmekle birlikte yetişkin ceza yaptırımları uygulanamaz.
- İspanya modelinin temelini, çocuğun kişisel özelliklerinin, sosyal çevresinin ve gelişimsel süreçlerinin özel olarak dikkate alınması oluşturur.
- Özgürlüğü kısıtlayıcı yaptırımlar istisna olarak düzenlenmiş, bunun yerine eğitim, psikososyal destek ve toplumla yeniden bütünleşmeyi merkeze alan bir model benimsenmiştir.

- Çocuk yargılaması, uzmanlaşmış çocuk mahkemelerince yürütülür. Savcılar, hâkimler, psikologlar, pedagoglar ve sosyal hizmet uzmanları sürecin ayrılmaz parçasıdır. Bu uzmanlaşma, çocuğun durumunun bütünsel analizini mümkün kılar.
- Soruşturma aşamasında Çocuğun ailesi, okul durumu, sosyal çevresi incelenir, Psikolojik ve sosyolojik değerlendirmeler yapılır, Çocuğun rehabilitasyon kapasitesi belirlenir. İspanya modelinde özellikle ilk kez suça karışan çocuklarda yargısal süreç başlamadan önce alternatif çözümlerin uygulanması teşvik edilerek eğitim programlarına yönlendirme, uzlaştırma, sosyal danışmanlık gibi uygulamalar devreye sokulmaktadır. Mahkeme sürecinde çocuğun korunması ve yeniden topluma kazandırılması yargılamanın ana hedefidir. Hâkim, yalnızca suçun niteliğini değil; çocuğun kişisel gelişim potansiyelini, sosyal uyumunu ve eğitim gereksinimlerini dikkate alır. Cezalandırma yerine rehabilitasyonu merkeze alan bu sistem, çocukların topluma yeniden kazandırılmasını hedefleyen bütüncül bir politika sunmaktadır. Özellikle alternatif tedbirlerin ve uzlaştırmanın geniş biçimde uygulanması, tekrar suç işleme oranlarını azaltmakta ve ceza adaleti sisteminin etkinliğini artırmaktadır. Bu yönüyle İspanya modeli, çocuk adalet sistemini geliştirmek isteyen ülkeler için güçlü bir örnek teşkil etmektedir. Örnek olarak gösterilen ülkelerde sistemin başarıya ulaşmasında etkili olan temel faktörler;
- Güçlü sosyal devlet yapısı,
- Etkin sosyal hizmet ağı,
- Uzman personel (psikolog, sosyal çalışmacı, pedagog),
- Alternatif yaptırımların etkin uygulanması, şeklinde sıralamak mümkündür.

Türkiye açısından bakıldığında, Avrupa'daki bu yaklaşımlar örnek alınarak **rehabilitasyon merkezlerinin güçlendirilmesi, aile desteğinin artırılması ve çocuğun sisteme yeniden kazandırılmasına** odaklanmak sorununun çözümünde büyük önem taşımaktadır.

POLİTİKA VE UYGULAMA ÖNERİLERİ

Çocuk suçluluğu, sadece hukuki değil, aynı zamanda toplumsal bir sorundur. Bu nedenle çözüm de çok boyutlu olmalı ve riskleri azaltmak için eğitim sisteminden medya politikalarına, aile yapısından sosyal adalet düzenlemelerine kadar geniş bir alanı kapsayan bütüncül politikalar geliştirilmelidir.

Kamu Politikaları

- Çocuk suçluluğu ile mücadelede cezalandırıcı adalet yerine **onarıcı adalet** (rehabilitasyon, uzlaşma, toplum hizmeti) yaklaşımı benimsenmelidir.
- Çocuk ıslahevleri yerine **eğitim ve rehabilitasyon merkezleri** ön planda olmalıdır.
- Suça karışan çocukların yeniden eğitime ve istihdama katılımını sağlayacak **rehabilitasyon sonrası destek mekanizmaları** kurulmalıdır.
- Etiketlenmeyi önlemek amacıyla çocukların kimlikleri gizli tutulmalı; toplumla yeniden bütünleşmeleri için rehberlik sağlanmalıdır.
- Devlet düzeyinde "Toplumsal Şiddeti Önleme ve Çocuk Koruma Ulusal Eylem Planı" hazırlanmalı, bu plan, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve

İçişleri Bakanlığı arasında koordinasyon sağlayarak yürütülmelidir..

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda, “Akran Zorbalığını Önleme Eylem Planı” hazırlanmalıdır.
- Televizyon, sosyal medya ve kamu spotları aracılığıyla “Zorbalığa Sessiz Kalma” temalı ulusal bilinçlendirme kampanyaları yürütülmelidir.
- Medya ve kamu kurumları iş birliğiyle zorbalığın suçla bağlantısına dikkat çekilmelidir.
- Şiddet mağduru ve suça yönelen çocuklara yönelik rehabilitasyon merkezleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Şiddet içeren içeriklerin medyada kontrolü için RTÜK ve BTK aracılığıyla etkili denetim mekanizmaları kurulmalıdır.
- Çocuk suçluluğunun yapısal nedenleri arasında yer alan **yoksulluk, işsizlik ve eğitim yoksunluğuna** karşı sosyal destek programları uygulanmalıdır.
- Riskli bölgelerde **ücretsiz etüt merkezleri, spor ve sanat etkinlikleriyle** çocuklara güvenli gelişim alanları sağlanmalıdır.
- Riskli ailelere yönelik **sosyal inceleme, aile danışmanlığı ve ev ziyaretleri** sistemi kurulmalıdır.
- Aile içi şiddetin tespitinde okul, sağlık kuruluşu ve sosyal hizmet birimleri arasında veri paylaşımı sağlanmalıdır.
- Aile Destek Merkezleri (ADEM) ve Sosyal Hizmet Merkezleri, risk altındaki ailelere yönelik düzenli psikososyal destek ve ebeveynlik eğitimi programları yürütmelidir.
- Sosyal yardımlar, yalnızca ekonomik destekle sınırlı kalmamalı; eğitim, ebeveynlik becerileri ve toplumsal katılımı artıracak unsurları da içermelidir.
- Aile içi şiddet, çocuk suçluluğunun en güçlü tetikleyicilerindendir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın yürüttüğü “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)”, daha fazla çocuk odaklı hale getirilmelidir. Şiddet gören çocuklar için psikososyal rehabilitasyon programları ve topluma yeniden kazandırma merkezleri kurulmalıdır.
- Çocukların tanık olduğu şiddet olayları da “çocuk istismarı” olarak tanımlanmalı ve bu durumlar için zorunlu bildirim mekanizmaları güçlendirilmelidir. Çocuk koruma merkezleri yaygınlaştırılarak her türlü şiddete uğramış, tanık olmuş veya şiddetin bizzat uygulayıcısı olmuş çocuklar bu merkezlerde multidisipliner destek almalı, rehabilitasyon hizmeti verilmelidir.

Eğitim Politikaları

- Çocuk işçiliğini besleyen, öğrencileri açık öğretime yönlendiren, kız çocuklarını erken evliliğe teşvik eden, eğitimin içeriğini dinsel referanslara göre biçimlendiren, eğitimde piyasalaşmanın önünü açan 4+4+4 eğitim sisteminden vazgeçilerek bilimsel verilere dayalı bir eğitim sistemi hayata geçirilmelidir.
- Okul öncesi eğitimi de dahil olmak üzere tüm çocuklara nitelikli parasız eğitim olanakları sağlanmalıdır.
- Taşınabilir eğitim sisteminden vazgeçilmeli, eğitim her çocuk için kolay erişilebilir ve ücretsiz olmalıdır.
- Dezavantajlı bölgelerde okulların fiziki ve insan kaynağı kapasitesi artırılmalıdır.

- Öğrencilerin devamsızlık, disiplin sorunu veya düşük başarı gibi göstergeleri, olası suça yönelimin erken sinyali olarak ele alınmalı, rehber öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları ve psikologlardan oluşan ekiplerle aile temelli müdahale planları hazırlanmalıdır.
- Suça yönelme riski taşıyan çocuklar için mesleki eğitim merkezleri, sanat atölyeleri ve spor programları oluşturulmalıdır
- Devamsızlık erken uyarı sistemi geliştirilmeli; risk altındaki çocuklar rehberlik birimleri tarafından takip edilmelidir.
- Okul terkinin önüne geçilmeli, herhangi bir nedenle okulla bağı kesilen çocuklara yönelik telafi ve hızlandırılmış eğitim programları uygulanmalıdır.
- Yoksulluk nedeniyle okulu bırakan çocuklara sosyal yardımlar (kıyafet, yemek, burs, aile destek ödemeleri) sağlanmalıdır.
- Ailelerin eğitime karşı tutumlarını değiştirmek için ebeveyn eğitimleri verilmelidir.
- Okullarda psikolojik danışman ve sosyal hizmet uzmanı sayısı artırılmalıdır.
- Risk altındaki çocuklara yönelik bireysel danışmanlık programları oluşturulmalıdır
- İlkokuldan itibaren öğrencilerin empati, hoşgörü, duygusal farkındalık ve sorun çözme becerilerini geliştiren içerikler müfredata eklenmelidir.
- Öğretmenlere düzenli olarak zorbalıkla baş etme, travma farkındalığı ve şiddet önleme konularında hizmet içi eğitim verilmelidir.
- Okul rehberlik servislerine, risk altındaki çocukları tespit edip yönlendirme sorumluluğu verilmelidir.
- Şiddete eğilimli çocuklar için rehberlik temelli erken müdahale programları uygulanmalıdır.
- Zorbalığın erken dönemde fark edilmesi, çocuğun suç davranışına yönelmesini önlemede büyük rol oynar. Bu nedenle, okul – aile – toplum üçgeninde iş birliğiyle koruyucu ve önleyici stratejiler geliştirilmelidir.
- Okullarda zorbalık olaylarının bildirim, kayıt ve müdahale süreçlerini düzenleyen açık protokoller oluşturulmalıdır.
- Tüm öğretmenlere yılda en az bir kez “Zorbalığı Tanıma ve Müdahale Etme Eğitimleri ” verilmelidir.
- Okul rehberlik servisleri güçlendirilerek zorba ve mağdur öğrencilere etkin şekilde bireysel danışmanlık ve psikolojik destek sağlanmalıdır.
- Siber zorbalığa karşı öğrencilere dijital vatandaşlık ve medya okuryazarlığı eğitimleri verilmelidir.
- Araştırmalar, çocukların okuldan kopmasının suç eğilimini artırdığını göstermektedir. Okul rehberlik sistemleri, risk altındaki öğrencilerin aileleriyle daha yakın iş birliği kurmalıdır.
- Okul sosyal hizmet uzmanları, eğitim sosyologları ve rehber öğretmenler, ebeveynlerle düzenli görüşmeler yaparak aile içi iletişimi desteklemelidir.
- Devamsızlık, akademik başarısızlık ve disiplin sorunları, yalnızca öğrencinin bireysel sorunu olarak değil, aile dinamiklerinin bir göstergesi olarak ele alınmalıdır.

Aile Politikaları

- Aile içi şiddet gözlemlenen durumlarda, yalnızca cezai işlem değil, psiko-sosyal destek ve aile terapisi sağlanmalıdır.
- Ailelere, ücretsiz, erişilebilir ve sürekliliği sağlanmış bir kamu hizmeti olarak çocukla sağlıklı iletişim, sınır koyma ve öfke yönetimi konularında aile danışmanlığı ve ebeveynlik becerileri eğitimleri verilmelidir.
- Aile danışmanlığı, sadece kriz dönemlerinde değil, erken dönem koruyucu hizmet olarak yaygınlaştırılmalıdır. Devlet bu hizmetin alınması için hem teşvik etmeli hem de bunu sosyal bir hak olarak finanse etmelidir.
- Yoksulluk yalnızca gelir eksikliği değil, toplumsal bağların zayıflığı anlamına da gelir. Ailelerin sosyal sermayesini güçlendirmek için mahalle düzeyinde toplum merkezleri, gönüllü ağları ve ebeveyn dayanışma grupları oluşturulmalıdır.
- Aile içi ekonomik istikrar, çocuk suçluluğu riskini azaltır; bu nedenle çalışan yoksulların desteklenmesi, suçun yapısal önlenmesi açısından kritik önemdedir.
- Göç, aile bütünlüğünü sarsmakta ve çocukların aidiyet duygusunu zayıflatmaktadır. Göçmen ailelere yönelik psikososyal uyum programları yaygınlaştırılmalı, yerel toplumla entegrasyon desteklenmelidir.
- Kent yoksulluğunun yoğun olduğu bölgelerde “suç önleme mahalle programları” hayata geçirilmelidir.
- Aileler, zorbalığın belirtilerini tanıma ve çocuklarıyla iletişim kurma konusunda bilinçlendirilmelidir.

Medya ve Dijital Politikalar

- Basın ve yayın organlarında çocuk suçluluğuna dair haberlerde etik ilkeler uygulanmalı, çocuk suçluların damgalanması engellenmeli, topluma yeniden kazandırılmaları desteklenmelidir.
- Şiddeti özendirici televizyon, sosyal medya ve dijital oyun içeriklerine karşı denetim artırılmalıdır.
- Okul ve toplum merkezlerinde dijital farkındalık ve siber zorbalıkla mücadele eğitimleri verilmelidir.
- Sosyal medyada şiddet ve suçun cazip gösterilmesiyle ilgili farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir.
- Medya ve toplumda
- Televizyon, film, internet ve dijital oyunlarda şiddeti özendirici içerikler denetlenmeli, çocuklara uygun yaş sınırlamaları getirilmeli ve uygulanmalıdır.
- Medya kuruluşları, şiddet karşıtı kamu spotları ve eğitimsel içerikler üretmeye teşvik edilmelidir.
- Okul ve toplum merkezlerinde, çocuklara ve ebeveynlere yönelik “dijital etik ve güvenli internet kullanımı” eğitimleri verilmelidir.
- Siber zorbalık ve çevrimiçi şiddete karşı hukuki farkındalık artırılmalıdır.
- Dijital platformlarda; Ebeveyn kontrolü, içerik filtreleri, sosyal medya yaş doğrulama sistemleri zorunlu hâle getirilmelidir
- Toplumun çocuk suçluluğuna ilişkin dili, yeniden üretici bir damgalama mekanizmasıdır.

Medyada çocuk suçluluğuna dair haberler, suçlayıcı değil, koruyucu adalet yaklaşımıyla ele alınmalıdır.

- “Suça sürüklenen çocuk” kavramı, olumsuz çağrışımlardan arındırılmalı; herhangi bir suç faili veya mağduru olmalarında çocuklar mutlaka rehabilitasyonun önemi vurgulanarak değerlendirilmelidir.
- Kamu spotları, ailelerin çocuklarıyla iletişim kurma biçimlerini geliştirmeye yönelik farkındalık oluşturmaktadır. Aile eğitimlerinde birlikte kaliteli zaman geçirmenin, sosyal medya ve dijital okuryazarlığın önemine vurgu yapılmalıdır.

Toplum- Sivil Toplum Politikaları

- “Güvenli Toplum – Güvenli Çocukluk” gibi ulusal farkındalık kampanyalarıyla şiddetsiz yaşam kültürü yaygınlaştırılmalıdır.
- Yerel yönetimler, STK ve Üniversiteler işbirliği ile çocuk dostu şehirler ve gençlik merkezleri kurulmalıdır.
- Mahalle temelli sosyal dayanışma ağları oluşturularak, çocukların güvenli sosyal çevrelerde büyümesi sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimler, STK’lar ve medya bu kampanyalara aktif biçimde katılmalı, Belediyeler, yoksul ailelerin çocuklarına kültürel etkinlikler, spor faaliyetleri ve atölye çalışmaları aracılığıyla “meşru başarı yolları” sunmalıdır.
- Suça eğilimli bölgelerde gençler için spor, sanat ve gönüllülük programları düzenlenmeli; çocukların pozitif kimlik geliştirmeleri desteklenmelidir.

Araştırma ve İzleme Politikaları

- Üniversiteler, TÜBİTAK ve Kamu Kurumları iş birliğiyle “Çocuk ve Şiddet İzleme/Önleme Merkezleri ” kurulmalıdır.
- Çocuk suçluluğu oranları, şiddet nedenleri ve önleme programlarının etkinliği periyodik olarak değerlendirilmelidir.
- Her bölgede akran zorbalığı oranlarını, nedenlerini ve sonuçlarını izleyen ulusal bir veri tabanı oluşturulmalı, Üniversiteler ve araştırma kurumları, zorbalıkla mücadele programlarının etkisini düzenli olarak değerlendirmelidir.
- Elde edilen veriler kamu kurumlarıyla paylaşılmalı ve politika üretiminde bilimsel dayanak oluşturmalıdır.
- Türkiye’de çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalar, çoğunlukla erkek çocuklar ve kentsel bölgelerle sınırlıdır. Kız çocukları, kırsal alanlar ve göçmen çocuklar üzerine nitel araştırmalar artırılmalıdır.
- Aile içi şiddet, yoksulluk, okul terk oranı gibi değişkenleri içeren karma yöntemli (nitel ve nicel) araştırmalar, suçun toplumsal kökenlerini daha derinlemesine anlamayı sağlayacaktır.
- Çocuk suçluluğuna karşı yürütülen projelerin etkililiği uzun vadeli izleme çalışmalarıyla değerlendirilmelidir.
- Başarılı programlar (örneğin İspanya Modeli) Türkiye şartlarına uyarlanarak uygulanabilir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Sonuç olarak, çocuk adalet sisteminde karşılaşılan sorunlar; bireysel hatalardan ibaret olmayan, doğrudan yapısal müdahale ve kurumsal yeniden düzenleme gerektiren derin bir toplumsal sorundur.

Çalıştayın genel bulgusu, çocuk suçluluğunun bireysel bir “ahlaki zafiyet” değil; sistematik bir toplumsal sorun olduğudur. Bu nedenle çözüm, sadece cezai önlemlerde değil; **eğitim, aile politikaları, sosyal adalet ve kültürel dönüşüm** alanlarında aranmalıdır.

Sosyal araştırma raporlarının zorunlu ve nitelikli hâle getirilmesi, koruyucu–önleyici tedbirlerin tek merkezden koordineli biçimde uygulanması, uzman personelin vakaya özgü atanması, SED ve bakım tedbirlerinin aileyi kapsayıcı şekilde güçlendirilmesi, basın ve sosyal medya alanında çocuk haklarını ihlal eden içeriklere karşı ağır yaptırımlar getirilmesi; gecikmeksizin hayata geçirilmesi gereken temel adımlardır.

Çocuğu yalnızca yargılamanın öznesi değil, korunması ve güçlendirilmesi gereken bir birey olarak gören bir sistem kurulmadıkça, mevcut sorunların tekrarlanması kaçınılmazdır. Bu nedenle devlet kurumlarının, yasa koyucunun ve uygulayıcıların çocuk yararından sapmayan kararlı bir iradeyle hareket etmesi artık bir tercih değil, ertelenemez bir zorunluluktur.

Aksi halde potansiyellerini kullanabilecekleri eğitimden yoksun bırakılan kuşakların bedelini ülke ve toplum olarak hep birlikte ödemek zorunda kalacağımız unutulmamalıdır. 24.11.2025

KATILIMCI BAROLAR

ADANA BAROSU
BİTLİS BAROSU
DİYARBAKIR BAROSU
GAZİANTEP BAROSU
İSTANBUL BAROSU
KIRKLARELİ BAROSU
MUĞLA BAROSU
SAMSUN BAROSU
UŞAK BAROSU

ANKARA BAROSU
BURSA BAROSU
DÜZCE BAROSU
GİRESUN BAROSU
KAHRAMANMARAŞ BAROSU
MANİSA BAROSU
NEVŞEHİR BAROSU
ŞANLIURFA BAROSU
YOZGAT BAROSU

ANTALYA BAROSU
DENİZLİ BAROSU
ESKİŞEHİR BAROSU
ISPARTA BAROSU
KIRIKKALE BAROSU
MARDİN BAROSU
SAKARYA BAROSU
TEKİRDAĞ BAROSU
ZONGULDAK BAROSU

24-25 KASIM 2025

BAROLAR ÇOCUK HAKLARI KOMİSYON VE MERKEZLERİ

Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında;

“Toplumsal Şiddetin Çocuk Suçluluğuna Etkileri, Çocuk Suçluluğu, Çocukların Suça Sürüklenmesinin Nedenleri, Akran Zorbalığı, Çocuk Suçluluğunun Yol Açtığı Sosyal Riskler ve Çağdaş Ceza Hukuku İlkeleri Açısından Çocukların Ceza sorumluluğu”

ÇALIŞTAYI

SONUÇ BİLDİRGESİ

24-25 Ekim 2025 Tarihlerinde Antalya Barosu ev sahipliğinde; Prof. Dr. Kasım Karataş, Prof. Dr. Ali Kemal Yıldız, Prof. Dr. Öner Çelikkaleli, Prof. Dr. Serhat Nasıroğlu, Doç. Dr. Sergender Sezer ve Av. Şahin Antakyalıoğlu'nun katılımları ile 28 Baro Çocuk Hakları Komisyon ve Merkezlerinin bir araya geldiği bir Çalıştay düzenlenmiştir.

Çalıştayda, Çocuk Hakları Sözleşmesinin temel ilkeleri olan çocuğun üstün yararı, yaşama ve gelişme hakkı, ayırım gözetmeme ve katılım hakkı ışığında değerlendirmeler yapılmıştır.

TESPİT EDİLEN BULGULAR

- Şiddet ortamında yetişen çocukların suç davranışlarına yönelme olasılığı artmaktadır.
- Ev içi şiddet, toplumsal şiddet ve medyadan öğrenilen saldırgan davranışlar çocuklarda suç eğilimlerini tetiklemektedir.
- Aile içi ihmal ve istismar, yoksulluk, eğitimde fırsat eşitsizliği yahut yetersizliği, sosyal dışlanma ve akran baskısı, çocukları suça sürükleyen temel etkenler arasında yer almaktadır.
- Psikolojik sorunlar, madde kullanımı ve düşük özdenetim becerileri suç riskini artırmaktadır.
- Akran zorbalığı, çocukların suç davranışlarına yönelmesini kolaylaştıran önemli sosyal bir risk faktörüdür.
- Zorbalığa maruz kalan veya zorbalık yapan çocuklarda suça sürüklenme riski artmaktadır.
- Çocuk suçluluğu, bireysel ve toplumsal düzeyde güvenlik, eğitim ve sosyal uyum sorunlarına yol açmaktadır.
- Suç davranışlarının erken yaşta önlenmemesi, suç döngüsünün devam etmesine ve sosyal maliyetlerin artmasına neden olmaktadır.
- Çocuk adaletinin gerçekleşmesi yolunda olumlu adımlar atılmış olsa da Türkiye’ de halen çocuk hakları politikası günlük sorunlara odaklı şekilde yürütülmektedir.
- Yasa ve uygulama alanında yapılan değişiklikler; Türkiye’nin tarafı BMÇHS’nin en temel ilkelerinden olan çocuğun yüksek yararını dikkate almadan iş yükünü azaltmak, günlük infial yaratan olaylara çözüm üretmek amacı ile yapılmaktadır.
- Soruşturmanın gizliliği ve masumiyet karinesi ihlal edilmekte, gerek soruşturma gerekse kovuşturma aşamasında çocuklara ait görüntüler ve dosyaya ilişkin tüm veriler medyada paylaşılmaktadır.

CÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Suça sürüklenen çocuklar adli süreçte özel korunmalı, **gizlilik ve masumiyet karinesi** ilkelerine riayet edilmelidir.

2. “Çocuk Ceza Adaleti Sistemi” çerçevesinde **rehabilitasyon, koruma ve önlemeye dayalı bir anlayışla güçlendirilmelidir.**
3. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili yapılacak düzenlemeler **çocuğun gelişimsel özelliklerini, haklarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını** gözeten bir çerçevede olmalı, zihinsel engeli veya gelişim bozukluğu bulunan çocuklar için özel **rehabilitasyon ve gözetim programları** uygulanmalıdır.
4. Çocuk mahkemeleri ve alternatif adalet mekanizmaları, çocukların toplumla uyumlu şekilde rehabilite edilmesine olanak tanımaktadır.
5. ÇKK’da yer alan sosyal inceleme raporlarının Kanuna ve Yönetmeliğe uygun biçimde düzenlenmesi için nitelikli uzman sayısının ve çocuğun çevresi içinde değerlendirilmesi bakımından olanakların artırılması gerekmektedir.
6. Çocuklar hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbirler, etkin biçimde uygulanmalı ve denetlenmelidir.
7. Çocukların, gelişimsel özellikleri nedeniyle yetişkinlerle aynı şekilde cezalandırılması mümkün değildir. Bu nedenle çocuklara özel güvenlik tedbirleri ve çocuklara özgü seçenek yaptırımlarının oluşturulması gerekmektedir.
8. 15 yaşından küçük çocukların suça sürüklenmesi durumunda adalet sistemi dışında kurulacak bir yapı içinde onarıcı adalet çerçevesinde ele alınmalıdır.
9. Ceza sorumluluğu yaşı 15 yaşına çıkarılmalıdır.
10. Çocukların tutuklanması gerçekten en son çare olarak uygulanmalıdır.
11. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların; eğitim, sağlık, aile ile görüşme gibi hakları herhangi bir kısıtlama olmaksızın uygulanmalı, çocukların aileleri ile görüşmeleri her zaman açık görüş şeklinde sağlanmalıdır.
12. Uzlaştırma, kovuşturmanın ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının ertelenmesinin çocuklara özgü olarak yeniden düzenlenmelidir.
13. Çocuğun yaşadığı/kaldığı yer ile yargılamasının farklı illerde olması durumunda SEGBİS ile ifadesi alınırken, müdafî yardımından etkin biçimde yararlanabilmesi için her iki ilde de müdafî yardımından yararlanmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
14. Çocuklara atanan müdafilerin yetkinliği artırılmalı, çocuk hukuku ve çocuğu tanıma anlamında eğitim almış olması sağlanmalıdır.
15. Çocukların infaz kurumlarında yaşadığı sorunlar, hak ihlalleri ve disiplin cezalarına başvuru yollarını kullanabilmesi için Adalet Bakanlığı ile Barolar arasında geçmişte yapılmış olan hukuki yardım protokolleri yeniden hayata geçirilmelidir.
16. Ceza infaz kurumunda bulunan çocuklar için özellikle disiplin cezalarına itiraz yollarını kullanabilmeleri açısından ücretsiz vekil atanması sağlanmalıdır.
17. İnfaz kurumunda verilen disiplin cezaları, kapalı infaz kurumuna gönderilme nedeni sayılmamalıdır.
18. Ceza infaz kurumunda kalan çocuklar için onları hayata hazırlayan programlar çoğaltılmalı, uzman sayısı artırılmalıdır.
19. Çocuklukta işlenen suçların adli sicil kaydı tutulmamalı ve var olan kayıtlar hiçbir kuruma verilmeyerek çocukların, çocukluk dönemi davranışlarının hayatları boyunca engel olarak karşısına çıkması engellenmelidir.
20. Çocuk Hakları Komisyon ve Merkezleri; Çocuk Hakları ihlalleri karşısında Kamu Denetçiliği Kurumuna, AYM’ne, AHİM’e ve BM Çocuk Hakları Komitesine başvuru yollarını kullanarak örnek nitelikte kararlarla ülkenin çocuk politikası, yasaları ve uygulamadaki ihlallerin görünür olmasını ve değişiklik yapılması için adım atılmasını sağlamalıdır.

SONUÇ

Biz Baroların Çocuk Hakları Komisyon ve Merkezleri olarak, çocukların yüksek yararını esas alan, hükümetlere ve günlük ihtiyaçlara göre değil “Çocuk Ceza Adaleti Sistemi” BMÇHS, Anayasa ve Çağdaş Ceza Hukuku ilkeleri çerçevesinde **rehabilitasyon, koruma ve önlemeye dayalı bir anlayışla** çocuk politikasının belirlenmesini; Başta Adalet ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, devletin tüm kurum ve kuruluşlarını tüzerlerine düşen yükümlülüklerini yerine getirmeye davet ediyoruz. Saygılarımızla. 25.11.2025

KATILIMCI BAROLAR

ADANA BAROSU
BİTLİS BAROSU
DİYARBAKIR BAROSU
GAZİANTEP BAROSU
İSTANBUL BAROSU
KIRKLARELİ BAROSU
MUĞLA BAROSU
SAMSUN BAROSU
UŞAK BAROSU

ANKARA BAROSU
BURSA BAROSU
DÜZCE BAROSU
GİRESUN BAROSU
KAHRAMANMARAŞ BAROSU
MANİSA BAROSU
NEVŞEHİR BAROSU
ŞANLIURFA BAROSU
YOZGAT BAROSU

ANTALYA BAROSU
DENİZLİ BAROSU
ESKİŞEHİR BAROSU
ISPARTA BAROSU
KIRIKKALE BAROSU
MARDİN BAROSU
SAKARYA BAROSU
TEKİRDAĞ BAROSU
ZONGULDAK BAROSU